HEGHEMONIA INTELECTUALĂ – ŞI SEXTIL PUŞCARIU – ÎN UNIREA BUCOVINEI CU REGATUL ROMÂNIEI (I)

ION FILIPCIUC

Die intelektuelle Hegemonie – und Sextil Puşcariu – in der Vereinigung der Bukowina mit dem Königreich Rumänien

(*Zusammenfassung*)

Der Beitrag *Die intelektuelle Hegemonie – und Sextil Puşcariu – in der Vereinigung der Bukowina mit dem Königreich Rumänien* behandelt die Problematik „einer glücklichen Zeit aus der Geschichte der Bukowina", zwischen Oktober und November 1918, durch die Auswertung von damaligen Dokumenten: offizielle Akten, Korrespondenz, Presseartikeln, Tagebüchern, Memoirs. Es sind noch die genaue Chronologie der Ereignisse und die kontextuelle Darstellung ohne Vernachlässigung der Fakten oder der Menthalitäten zu erwähnen, die manchmal diakronisch präsentiert werden, sowie die Vorliebe für die historiographische Forschung ohne Stereotypen und Klischees.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Hegemonie, Dokumente, Wiedergabe der Wahrheit, Zensur, Chronologie, Konjunktur- und wissenschaftliche Forschung.

Cine încearcă să descopere un nerv raţional în ţesătura evenimentelor care au pornit şi închegat Unirea Bucovinei cu Regatul România, se va uimi că din capătul unei bune organizări se ajunge într-o devălmăşie excelent ilustrată de acel „neant valah" drag lui Emil Cioran.

Faptele, spusa şi scrisa din acel răstimp fast din istoria Bucovinei, se pot reconstitui lesne din documentele vremii – scrisori, jurnale, memorii, acte oficiale, articole şi notiţe din presă –, cu toate că şi în cazul unor mărturii obiective, precum cele rămase de la Sextil Puşcariu, întâmpinăm oarece impedimente: reaşezarea faptelor şi impresiilor după chiar un sfert de veac, valorificând notaţii disparate cu diferenţe mari de timp între consumarea faptului şi notaţia diaristului şi editarea paginilor din *Memorii*, ediţie de Magdalena Vulpe, prefaţă de Ion Bulei, note de Ion

Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIV**, *2* (49), p. – , Rădăuţi – Bucureşti, 2017

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

Bulei şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, cu nenumărate croşete operate de cenzura socialistă.

Altfel spus, ca să apreciem în hotarele adevărului contribuţia de căpetenie a cărturarului Sextil Puşcariu în procesul social-politic al Unirii Bucovinei cu Regatul României ar trebui să avem netrunchiate măcar memoriile savantului.

Am preluat sintagma „heghemonia intelectuală", cu pronunţia primordială, dintr-un articol aflat în ziarul „Glasul Bucovinei", din 1918, din simplu motiv că substantivul pătrunde în limba română din greacă iar în Bucovina s-a păstrat prin „heghemonia" limbii germane, fapt care ar justifica şi formula pleonastică, etimonul grecesc estompându-şi semnificaţia din antichitate.

Lazăr Şăineanu dă termenul „egemonie f. 1. supremaţia unui oraş sau a unei ţări, în Grecia antică; 2. supremaţia unui popor considerat asupra celorlalte: *Prusia avea egemonia în imperiul german înainte de războiul mondial*"[1] fără a face vreo trimitere la etimologie, deşi explicaţia a fost tradusă aproximativ după *Le Dictionnaire d'aujourd'hui toujours à jour*, Tours, Maison Mame, [1946?]: „hégémonie n. f. (g. *hégémonia*) Suprématie qui appartenait à une ville dans les fédération de l'antiquité grecque: *l'hégémonie de la Grèce appartenait primitivement à Sparte, Athènes la lui disputa*. II Suprématie d'un Etat sur un autre". Mai aproape de zilele noastre, „hégémonie n. f. (gr. *hégémonia*) Suprématie, pouvoir prépondérant, dominateur, d'un Etat, d'un groupe social sur l'autre." (*Le Petit Larousse en couleurs*, Paris, 1995.)

Dicţionarul limbii române moderne, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1958, aduce un spor semnificativ, sub aspect ideologic: „*Hegemonie* s. f. Faptul de a avea rol de conducere; supremaţie, dominaţie, rol conducător (al unei clase faţă de alta sau al unui stat faţă de alte state) ◊ *Hegemonia proletariatului* – conducerea de către proletariat a maselor muncitoare în lupta revoluţionară pentru înfăptuirea revoluţiei burghezo-democratice, pentru zdrobirea burgheziei şi pentru construirea socialismului şi a comunismului. (var.: *heghemonie* s. f.) – fr. h*égémonie* (‹gr.›)."

În fapt, cuvintele greceşti *ήγεμονια* şi *ήγεμονικόν* aveau o supremaţie filosofică pe care o putem aprecia dintr-un fragment invocat de Sextus Empiricus din scrisa stoicilor: „Se spune că adevăratul se deosebeşte de adevăr în trei privinţe: în esenţă, compoziţie şi potenţă. Mai întâi în esenţă, deoarece adevăratul este un incorporal, căci el este o judecată logică şi expresie, pe când adevărul este un corp, căci este ştiinţa tuturor lucrurilor adevărate pe care le declară, iar ştiinţa este raţiunea conducătoare având o anumită dispoziţie, aşa cum pumnul este mâna având o anumită dispoziţie, iar raţiunea conducătoare este corp. Căci după ei [stoicii] este suflu. Acestea diferă şi în compunere, întrucât adevăratul este ceva simplu, ca spre exemplu «eu conversez», pe când adevărul se compune din cunoaşterea multor

[1] *Dicţionarul universal al limbei române* de…, revăzut şi adăugit la ediţia a V-a, Craiova, Editura „Scrisul românesc", fost Samitca, 1929.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

lucruri adevărate. În potență, deoarece adevărul aparține științei pe când adevăratul nu în toate privințele. De aceea se spune că adevărul există numai la înțelept, pe când adevăratul se poate găsi şi la cel prost. Căci este cu putință ca prostul să spună ceva adevărat”[2].

În note, traducătorul precizează că termenul grecesc *ήγεμονικόν,* folosit de stoici, a fost tradus în româneşte prin „rațiunea conducătoare” şi prin „partea conducătoare”, pentru că *ήγεμονικόν* înseamnă „partea rațională conducătoare a sufletului omenesc” sau „aspectul rațional conducător din suflet”, deoarece stoicii concepeau sufletul fără părți deosebite, *πνεϋμα*, doar cu o anumită dispoziție (*πώ έχον*) şi tensiune (*τόνοζ*), ceea ce ar însemna formă adecvată şi forță necesară unei anumite funcții.

Cu asemenea flamură conducătoare, ne vom aventura în cumpănirea evenimentelor ce ne îndeamnă să revedem cum s-a înfăptuit Unirea Bucovinei cu Regatul România, ştiut fiind faptul că începutul a fost provocat de… o mână de cărturari.

Să urmăm, aşadar, făgaşul evenimentelor:

Sâmbătă, 14/27 iunie – în casa prof. Alexe Procopovici din Cernăuți, prof. Sextil Puşcariu, Eugen Herzog şi Ion Nistor petrec la o partidă de tarok, până în zorii zilei de duminică.

Alexe Procopovici, născut în ziua de miercuri, 26 martie 1884, în familia profesoarei Vica şi a preotului Ioan Procopovici din Cernăuți, urmând Gimnaziul de Stat din capitala Bucovinei, unde trece bacalaureatul în vara anului 1902 şi-şi continuă studiile la Facultatea de Filosofie de la Universitatea din Cernăuți, încununate cu un doctorat în filosofie. Va activa ca profesor (1906–1919) la Gimnaziul Superior de Stat III, membru activ (1902–1905) şi emeritat (din 1907) al Societății Academice „Junimea” din Bucovina, autor al studiilor *Societatea Academică „Junimea”*, în vol. *Românii din Bucovina*, Cernăuți, 1906; *Despre nazalizare şi rotacism*, Bucureşti, 1908; *În contra utracvismului*, Cernăuți, 1913; *Cazania lui Coresi*, 1914; *În jurul Constituantei*, în „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 4, vineri, 1 noiembrie 1918, p. 49–50.

Sextil Puşcariu, născut în ziua de vineri, 4 ianuarie 1877, la Braşov, cu studii liceale în limba română şi germană în oraşul natal, examen de bacalaureat în 1895, cursuri universitare la Facultatea de Filologie Romanică din Leipzig (1895–1900), specializare la Paris (1899–1900), doctor în litere la Universitatea din Leipzig (1898) şi docent la Universitatea din Viena (1904), membru corespondent al Academiei Române, profesor de filologie română (din 1906) şi decan al Facultății de Filosofie la Universitatea din Cernăuți.

[2] Sextus Empiricus, *Despre adevăr şi adevărat*, în cartea *Schițe Pyrrhoniene*. *Opere filosofice*, vol. I, traducere şi introducere de prof. dr. Aram M. Frenkian, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1965, p. 79.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

Eugen Herzog, născut miercuri, 14 aprilie 1875, în Viena, unde urmează liceul şi cursurile universitare de germanistică, romanistică şi filosofie, profesor de liceu în Praga şi Viena, profesor universitar în Praga şi Cracovia – cu doctorat în ştiinţe umaniste, în 1897, profesor docent în 1900, la Universitatea din Viena –, iar din 1912, profesor titular la Catedra de filologie romanică de la Universitatea din Cernăuţi, membru corespondent, din 29 mai 1914, al Academiei Române, publicând, în colaborare cu Sextil Puşcariu, *Lehrbuch der rumänischen Spache* (2 vol., 1919–1920) şi cu Vasile Gherasim, *Glosar dialectal mărginean*.

Ion I. Nistor, născut în ziua de joi, 17 august 1876, în familia ţăranilor Ilie a lui Gheorghe Nistor şi Maria, în satul Bivolărie, comuna Vicovu de Sus, judeţul Rădăuţi, şcoala primară în sat şi studii secundare la gimnaziul german K. K. Staats-Gymansium din Rădăuţi (1889–1897), unde obţine certificatul de maturitate (*Maturitats Prüfung*), după care urmează Facultatea de Filosofie de la Universitatea din Cernăuţi (semestrul de iarnă 1897 – până la 31 iulie 1901), profesor suplinitor pentru istorie şi geografie la Liceul de Stat din Cernăuţi (1901–1904), la liceul similar din Suceava (1 septembrie 1904 – 31 august 1907), apoi la Liceul Real din Cernăuţi (1907–1912), unde editează revista „Junimea literară” (1904–1910, cu debut istoriografic prin articolul *Moldova înainte de întemeierea principatului*, anul I, nr. 1, p. 23–24), cu doctorat în istorie la Universitatea din Viena (*Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien* / *Pretenţiile moldoveneşti asupra Pocuţiei*), teză susţinută la 22 martie 1909 şi publicată în „Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums”, Czernowitz, XVI, 1909), membru corespondent al Academiei Române (18 mai 1911), profesor docent „*venia legendi*” pentru istoria est-europeană în Evul Mediu şi modernă la Universitatea din Viena (din 3 iulie 1911, ţinând cursuri până în 1912), profesor agregat la Catedra de istoria Europei de Sud-Est la Universitatea din Cernăuţi (din 14 august 1912).

Şi să observăm ce poate face o mână de cărturari – între care trei membri corespondenţi ai Academiei Române – cuprinşi de acel suflu *hegemonicon* menit să îndrume poporul către un ideal bântuind sute de ani peste „o margine primejduită de ţară românească”.

Duminică, 15/28 iunie 1914 – Arhiducele Francisc Ferdinand, moştenitorul coroanei austro-ungare, şi soţia lui, Sofia Chotek, prinţesă de Hohenberg, sunt asasinaţi la Sarayevo, Serbia, de către Gavrilo Princip, un tânăr bosniac în vârstă de 19 ani. La Cernăuţi, vestea ajunge către seară şi, peste noapte, pe turnul Primăriei din capitala Ducatului Bucovina a fost arborat steagul imperial în bernă; toate instituţiile publice au steaguri negre iar la bisericile din satele bucovinene se trag clopotele…

Marţi, 15/28 iulie – Austro-Ungaria declară război Serbiei şi se ordonă mobilizarea generală iar în curs de 24 de ore, locotenentul Sextil Puşcariu ajunge în cazarma Regimentului Artilerie de Câmp Nr. 34, din Braşovul Vechi.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

Joi, 24 iulie/6 august – dimineața, din ordinul maiorului Eduard Ficher, comandantul Jandarmeriei din Ducatul Bucovina, la frontiera din Răchitna, 40 km depărtare de Cernăuți, pornesc ostilitățile dintre austrieci şi ruşi; Rusia declară război Imperiului Austro-Ungar.

Miercuri, 30 iulie/12 august – Regimentul Artilerie de Câmp Nr. 34 din Braşovul Vechi primeşte ordine de plecare, părăseşte cazarma şi se îmbarcă în vagoanele din gara Braşov.

Spre sfârşit de august 1914, prof. Ion Nistor tipăreşte necrologul:

†Archiducele Francisc Ferdinand

Moştenitorul tronului Împărăției noastre, Archiducele Francisc Ferdinand, împreună cu ilustra sa soție, ducesa de Hohenberg, au căzut victimă unui complot odios, pus la cale de sârbi. O mână sacrilegă a descărcat arma în mod mişelesc asupra iubitului, respectatului şi veneratului clirenom al tronului habsburgic chiar în momentul când archiducele, în deplina vigoare a vieței, plecase în Bosnia spre a-şi îndeplini acolo îndatoririle grele şi pline de răspundere, pe cari i le impunea chemarea sa de inspector suprem al întregei puteri armate a Monarhiei. O mână afurisită de asasin descre[i]erat a curmat firul vieței archiducelui moştenitor în clipa când el se găsea la postul său de comandant suprem al manevrelor din Bosnia şi Herțegovina. Moartea aceasta tragică a zguduit adânc sufletul nobil al bătrânului şi greu încercatului nostru împărat, ea a cernit adânc sufletele celor 50 de milioane de supuşi credincioşi, cari adorau în archiducele moştenitor pe viitorul lor scutitor. , domn şi împărat

Atentatul de la Sarajevo a zguduit puternic întreaga lume civilizată, care privea cu respect şi cu încredere la moştenitorul Monarhiei Austro-Ungare.

Românii din Bucovina şi din Transilvania legau de înalta persoană a decedatului moştenitor cele mai frumoase speranțe. Ei adorau în el pe protectorul şi binevoitorul lor. Ei vedeau în el pe întemeietorul unei Austrie Mari cu supremația culturii germane sub înaltul scut al casei domnitoare a Habsburgilor, în care sperau să găsească şi ei un scut în lupta uriaşă contra slavismului semicivilizat al stepelor ruseşti şi a[l] expoziturii acestuia din munții sârbeşti. Soarta însă a voit altfel. Cu ochii plini de lacrimi, ne plecăm cu evlavie genunchiul înaintea sicriilor, cari s-au scoborît spre vecinică odihnă în gropnița de la Artstetten. De acolo, rădicându-ne privirile către adânc veneratul şi greu încercatul nostru monarh, un singur gând ne însufleteşte pe toți: Doamne sfinte, dă-i putere să supoarte şi această crâncenă lovitură întru fericirea Monarhiei şi a credincioaselor sale popoare! [3]

I. Nistor

[3] „Şcoala”, Cernăuți, anul V, nr. 6, 7 şi 8, iunie, iulie şi august 1914, p. 1.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

La care necrolog, Nicolae Coman [Cotos], în cartea *Martiriul Bucovinei*, ar avea tot dreptul să apostrofeze: „A te manifesta, chiar astăzi, în Bucovina, în favorul austriacilor, al duşmanilor şi împilatorilor noştri, este fără îndoială cea mai mare crimă naţională ce poate s-o comită un bucovinean”[4].

Duminică-luni, 17–18/30–31 august – Guvernatorul Bucovinei, Rudolf Meran, şi autorităţile austriece de la Cernăuţi, din pricina ofensivei trupelor ruseşti, se refugiază la Vatra Dornei; între românii care doresc să ajungă la Viena se află şi prof. Ion Nistor, însă contele Meran îi propune să treacă în România şi-i eliberează un paşaport pentru această direcţie.

Miercuri, 20 august/2 septembrie – în zorii zilei, austriecii aruncă în aer podul de peste Prut, fapt care n-a oprit trupele ruseşti să aducă în mai multe puncte pontoane, să treacă râul şi să ocupe oraşul Cernăuţi; primarul Weisselberger îi întâmpină pe cuceritori cu pâine şi sare, dar este înlocuit cu preotul român Gheorghe Şandru; mitropolitul Vladimir de Repta este îndemnat să oficieze un *Te-Deum* în Biserica „Sf. Parascheva” din Cernăuţi şi să pomenească numele ţarului Nicolae al II-lea; peste câteva zile, cătanele ţarului împlântă stâlpi de graniţă cu înscrisul „Nova Rosia” pe malul drept al râului Siret.

Duminică, 1/13 septembrie – „Publicaţiune. În resboaiele din urmă, purtate în ţară cu duşmanul, s-au ivit earăş[i] cazuri sigure de trădare faţă de trupele militare. Populaţiunea se face la aceasta lucrătoare de seamă cu obiecţiunea că comandanţii militari au ordin strict să împuşte imediat pe loc pe oricare i-ar face numai chiar suspiciune de trădare sau altă purtare duşmănoasă statului. Gura Humorului, la 13 septembrie 1914. De la comanda supremă, Meran m. p. No 272 / d. Praesident”.

Vineri, 5/18 septembrie – „Publicaţiune. Guvernul i. r. al ţării Ducatului Bucovinei. La emisul comandei militare din Lemberg, în Munkacs, să aduce la cunoştinţa tuturoră că de acum până mai departe nu este voe, la niciun caz, a trage clopotele bisericeşti, a lumina ferestrele, a umbla pe stradă după 7 oare sară, a mâna vite pe dealuri la păşune şi a aprinde focuri libere. Cei ce nu vor ţinea de ordinaţiunea aceasta vor fi aspru pedepsiţi. Vatra Dornei, în 18 septembrie 1914. Preşedintele i. r. al ţării, Meran, m. p. no 370 / D”.

Sâmbătă, 27 septembrie/10 octombrie – moare Regelui Carol I al României.

Duminică, 28 septembrie/11 octombrie – încoronarea regelui Ferdinand I, nepotul şi succesorul lui Carol I, pe tronul Regatului România.

Sâmbătă, 18/31 octombrie – austriecii pornesc o contraofensivă şi recuperează oraşul Cernăuţi de sub ocupaţia rusească, iar triumviratul bucovinean, alcătuit din Eduard Fischer, Aurel Onciul şi Nicolai Wassilko, organizează corpuri de voluntari legionari, români şi ucraineni, pentru a sprijini jandarmeria la menţinerea ordinii şi apărarea vechii frontiere instituite în vremea împărătesei Mariei Terezia.

[4] Dr. Nicolae Coman, *Martiriul Bucovinei 1914–1915*, Bucureşti, Editura Librăriei „Pavel Suru”, 1915, p. 276.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

Duminică, 9/22 noiembrie – adunare țărănească la Suceava, comandată de maiorul Eduard Fischer, spre a vota moțiunea în care i se cerea regelui României să nu pornească război împotriva Austro-Ungariei: „Măria Ta! ştim din părinți că cea mai mare primejdie pentru întregul neam românesc este muscalul. Împotriva lui ne poate apăra sigur numai Austria puternică. De aceea, noi, țăranii români din Bucovina, am fost şi rămânem pururi credincioşi împărăției şi tot de aceea ne-am aşteptat ca, în războiul crunt de astăzi, oastea românească, apărând neamul nostru, va lupta alături de oştirile împărăteşti.

Spre marea noastră mâhnire, auzim că, la Bucureşti, se asmuță împotriva Austriei şi se cere ca oastea românească să intre în împărăție. Întâmplându-se una ca aceasta, feciorii noştri înşirați în oştirile împărăteşti, credincioşi jurământului lor ostăşesc, ar trebui să se împotrivească şi să verse sânge românesc. Ne înfiorăm gândind la o astfel de grozăvenie. De aceea, noi, țăranii români din Bucovina, venim prea plecați la Măria Ta cu umilită rugăminte: «Nu vărsa sânge românesc şi drept aceea nu intra în împărăție, ci, mai vârtos, porunceşte oştirilor Măriei Tale să lupte alăturea de oştirile împărăteşti [!]»”[5].

Marți-joi, 13/26–15/28 ianuarie 1915 – mareşalul Kolmar von der Golz Paşa (ofițer superior german în slujba Turciei) se întâlneşte cu regele Ferdinand şi principalii oameni politici din România spre a-i determina să intre în război de partea Puterilor Centrale.

Luni, 19 ianuarie/1 februarie – Iancu Flondor întocmeşte un *Memoriu privitor la fruntariile Bucovinei*, pe care îl expediază din Storojineț ministrului prezident al Guvernului Regatului România, la Bucureşti, text din care reținem doar trei pasaje:

„O întâmplare fericită m-a pus în măsură să pot afla la timp că s-a format în zilele din urmă la Cernăuți un comitet rutean, care e pe cale să compună un memoriu privitor la starea etnică actuală a populațiunei bucovinene, cu scop de a-l înainta guvernului rus, insistând ca, la o eventuală apropiată schimbare a hartei europene, să fie considerată partea Bucovinei, situată între râurile Prut şi Sirete, ca locuită în majoritate covârşitoare de ruteni şi, prin urmare, încorporată Imperiului Rus. În vederea acestei tendințe periculoase, a cărei realizare ar avea drept urmare o simțitoare ciuntire a Bucovinei româneşti, mă cred dator să pun celor în drept la dispoziție materialul necesar pentru a respinge acest atentat îndreptat contra neamului nostru. […]

Trei premise mai importante vor determina stabilirea fruntariilor noi ale Bucovinei:

a) Principiul naționalităților, fiind pus – cu sau fără drept – ca şi cauza războiului european.

«După statistica oficială austriacă din anul 1910, care numai în favorul elementului român nu e compusă, rezultă că partea Bucovinei – care ne interesează în

[5] „Foaia Poporului”, Câmpulung, nr. 38, noiembrie 1914, p. 1; Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei*, *28 noemvrie 1918*, studiu şi documente de…, Bucureşti, „Cartea românească”, 1928, p. 18–19; Ion I. Nistor, *Istoria Românilor*, vol. II, ediție îngrijită de dr. Florin Rotaru, Bucureşti, Editura Biblioteca, 2003, p. 364.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

special –, anume de la țărmul drept al Prutului, respectiv Ceremușului, spre apus, până la hotarele Ungariei şi Transilvaniei, are o suprafață de 911 543 [de] hectare şi e locuită de: români – 263 254; ruteni – 183 418; prin urmare, o majoritate a românilor față de ruteni de 79 634, care, fără «munții ruteni», sporeşte la 160 635.

Admit că partea de vest a Bucovinei – țărmul drept al Ceremușului – e locuită de populațiune compactă ruteană; totuşi, suntem îndreptățiți să pretindem şi partea aceasta a țării ca şi compensațiune pentru populațiunea română aflătoare pe țărmul stâng al Prutului, în număr de 10 635 [de] suflete».

b) Chestia apărării pentru viitor a principiului menționat.

«Fruntaria Prutului, ca linie de apărare eficace a Bucovinei de Sud, se prezintă – după mine – ca o *conditio sine qua non*. Țărmul stâng al râului numit e în tot parcursul lui şes lin, în multe locuri chiar expus inundării, pe când malul drept, începând aproape de fruntaria actuală a României, până la localitatea Zeleneu, ne arată o înălțime relativă de două până la cinci sute de metri, dominând astfel pretutindene cu desăvârşire țărmul stâng în distanțe de şapte până la douăzeci kilometri. Liniile căilor ferate Nouă Sulița – Cernăuți, respectiv Cernăuți – Nepolocăuți – Vaşcăuți sunt, pentru duşman, în asemenea împrejurări, absolut impracticabile; aceeaşi imposibilitate privitor la şosele în valea menționată. Cota 539 în apropierea Cernăuților, muntele Țețina, cu o înălțime absolută de peste 800 [de] metri (în vremi trecute cetate), e situată aproape în centrul liniei de apărare. Panta muntelui spre sud e absolut sigură contra focului artileriei duşmane şi, prin urmare, foarte potrivită pentru depozite de munițiuni, armamente şi rezerve».

c) Asigurarea prosperității economice a formațiunilor noi.

«Prosperitatea economică a unui popor e strâns legată de bogăția solului (subsolului) a regiunii locuită de el. În Bucovina nu videm deocamdată în considerare subsolul: Iacobeni şi Eisenau, puțin fier (producțiunea foarte anevoioasă şi nerentabilă), apoi salinele din Cacica (monopol).

Industria se mărgineşte numai la velnițe, mori şi fasonarea lemnului de construcție. Rămâne deci să ne ocupăm numai de solul cel productiv.

Regiunea cea mai fertilă e situată pe țărmul stâng al Prutului, progresând, în calitatea ei, spre Nistru. Ea e de comparat cu nordul Moldovei, plus că – fiind în cultură intensivă – cu mult mai productivă. Partea aceasta a țării va rămânea probabil – cu regrete – afară de calculul nostru.

Sudul Bucovinei, adică începând de la țărmul drept al Prutului, e în cea mai mare parte muntos (aproape 90%), crescut cu păduri, alocurea rațional cultivate. Pământul arabil e situat în cea mai mare parte între Prut şi Sirete, apoi în întinderi mai mici pe ambele părți ale cursului inferior al Siretelui şi Sucevei. Restul țării, care nu e crescut cu păduri, se întrebuințează ca fânațe şi izlazuri. Pomete şi vii se află în apropierea țărmului Prutului, puține şi pe cursul inferior al Sucevei. O deosebită

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

apreciere merită prăsila vitelor; ea e în toate ramurile ei foarte dezvoltată în calitate şi cantitate de o superioritate remarcabilă»”[6].

Sâmbătă, 2 ianuarie – marți, 9 februarie 1916 – oraşul Suceava este ocupat de trupele ruse: „Când ruşii au ocupat Suceava, la 2 ianuarie st. n. 1915, au găsit, cu toate că până atunci se făcuseră nenumărate transporturi de întemnițați, de la Suceava în apusul Monarhiei, încă un rest de 407 țărani. Aceşti nenorociți mulțumiau în genunchi cazacilor, cari i-au eliberat, şi plecau pe ger, desculți şi cu capul gol, în hainele de vară în cari fuseseră arestați încă în vara trecută”[7].

Luni, 2/15 februarie – trupele ruseşti ocupă pentru a treia oară oraşul Cernăuți, sub considerentul că face parte din Nova Rossia, ca un „punct strategic pentru operațiile lor militare. Oraşul le plăcea foarte mult, declarând că nici țarul nu are o reşedință mai mândră ca Palatul Mitropolitan”[8].

Sâmbătă-marți, 23–26 mai/5–8 iunie – între concesiile pe care Ministerul de Externe al Austro-Ungariei le discuta la Viena, în perspectiva atragerii României de partea Puterilor Centrale, una era şi retrocedarea întregii Bucovine.

Luni, 14/28 iunie – se întemeiază Comitetul Refugiaților Bucovineni (Ion Nistor, George Tofan, Ion Grămadă şi Iorgu Toma) şi Asociația Bucovineană, pentru a face „o vie propagandă pentru orientarea opiniei publice româneşti în vederea susținerii idealului național, în sensul grabnicei reuniri a Bucovinei cu România”[9].

Duminică, 14/27 august – Sf. Marie Mare, Naşterea Maicii Domnului – România declară război Austro-Ungariei, cu obiectivul „înfăptuirea unității sale naționale” şi justificarea: „Războiul, la care ia parte aproape întreaga Europă, pune în discuție cele mai grave probleme privind dezvoltarea națională şi însăşi existența statelor; România, mânată de a contribui la grăbirea sfârşitului conflictului şi sub imperiul necesității de a salvgarda interesele sale de neam, se vede silită a intra în linie alături de cei care îi pot asigura realizarea unității naționale. Pentru aceste motive, ea se consideră începând din acest moment în stare de război cu Austro-Ungaria”[10].

Luni, 15/28 august – armata română trece Carpații în Transilvania iar Germania rupe relațiile diplomatice cu România. În calendarul aflat de istoricul

---

[6] Arhivele Naționale Bucureşti, Fond *Iancu Flondor*, inv. 945, dosar 2, f. 150–156; publicat de Constantin Ungureanu, *Memoriul lui Iancu Flondor, din anul 1915, despre hotarele Bucovinei*, în „Analele Bucovinei”, București – Rădăuți, anul X, nr. 2, 2003, p. 493–498 (comentariu), p. 499–505 (text), p. 506–507 (tabela statistică), p. 508 (rezumat în limba germană). Şerban I. Flondor dă următoarea notă: „Acest memoriu a fost făcut în dublu exemplar, din care unul a fost înaintat prin intermediul d-lui deputat dr. Ioan Mavrocordat [Dăngeni] domnului I. I. C. Brătianu – Bucureşti în februarie 1915, iar exemplarul de față a fost păstrat în casa familiei Mavrocordat şi mi-a fost restituit în decembrie 1939. Exemplarele memoriului sunt scrise cu mâna proprie a tatălui meu, Iancu Flondor, iar tabelele anexe de mâna mamei mele, Elena Flondor”.

[7] Dr. Nicolae Coman, *op. cit.*, p. 168.

[8] Ion I. Nistor, *Istoria românilor*, ed. cit., p. 369.

[9] Cf. „Neamul românesc”, Bucureşti, anul X, nr. 43, 25 octombrie 1915, p. 5.

[10] Stelian Neagoe, *Marea Unire a românilor în izvoare narative*, Bucureşti, Editura „Eminescu”, 1984, p. 222–224.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

Gheorghe I. Brătianu, sublocotenent în armata română, în casa unui gospodar din satul Rădăşeni, lângă Fălticeni, ţăranul avea înscrisă cu creion bont însemnătatea zilei: „Azi a fatat vaca”. După intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei, Sextil Puşcariu, întâlnindu-se cu prietenul său Marius Sturza, medic militar în Arad, îi adresează urarea: „La revedere, la Cluj, unde eu voi fi rector şi tu profesor universitar!”[11]

Miercuri-joi, 16–17/29–30 noiembrie – „Bătălia pentru Bucureşti”, pe Neajlov şi Argeş, de unde armata română, comandată de generalul Constantin Prezan, este nevoită să se retragă, lăsând capitala României la discreţia inamicului.

Duminică, 20 noiembrie/3 decembrie – guvernul român, condus de Ion I. C. Brătianu, părăseşte Bucureştii şi pleacă la Iaşi.

Miercuri, 23 noiembrie/6 decembrie – ca un cadou pentru ziua de naştere a feld-mareşalului Arthur von Mackensen, născut la 6 decembrie 1849, în Haus Leipnitz, armatele germano-austro-ungare ocupă capitala României şi oraşul Ploieşti.

Vineri, 25 noiembrie/? decembrie – în sesiunea Academiei Române din Bucureşti, istoricul Ion Bogdan declară: „Am durerea de a deschide şedinţa noastră de astăzi sub ocupaţie străină. De şaizeci de ani, umilinţele şi pierderile ce însoţesc totdeauna o asemenea operaţie au fost cruţate ţării noastre. Ne-a fost dat nouă să le suferim iarăşi; le vom suferi cu resignaţiune şi cu demnitate”[12].

Miercuri, 14/27 decembrie – la Iaşi, este semnat protocolul între împuterniciţii guvernelor român şi rus pentru transportarea la Moscova a tezaurului Băncii Naţionale a României: lingouri şi obiecte de aur în valoare de 314 580 456 de lei aur; bijuterii regale 7 000 000 de lei aur, cu semnarea unui document de primire în ziua de 16/28 decembrie 1916, la Moscova, unde tezaurul românesc rămâne depozitat în Palatul Armurilor din Kremlin, precum o veritabilă anticipată… captură de război. Şi concluzia, rostită ulterior de Edgard Quinet: „Prietenia Rusiei a fost mai păguboasă pentru români decât ostilitatea celorlalte popoare la un loc”[13].

Luni, 13/26 martie 1917 – cancelarul Germaniei, Bethmann-Hollweg, şi ministrul de externe al Austro-Ungariei, contele Ottokar Czernin, semnează Documentul de la Viena, prin care, în cazul victoriei Puterilor Centrale, teritoriul Regatului România i se va atribui Austro-Ungariei.

Joi, 23 martie/5 aprilie – proclamaţia regelui Ferdinand I al României promite pământ ţăranilor şi drepturi cetăţeneşti tuturor claselor sociale.

Vineri, 24 martie/6 aprilie – Congresul Naţional Panucrainean (în frunte cu M. Hruszenski, V. Vinicenco, A. Sulghin şi S. Petliura) de la Kiev proclamă

[11] Sextil Puşcariu, *op. cit.*, p. 34–35.

[12] După Al. Zub, *Istorie şi istorici*…, ed. cit., p. 101.

[13] Paul Morand, *Bucarest*, fragment, traducere de Emanoil Marcu, în „Hyperion”, Botoşani, anul XXXII, nr. 4–5–6, 2014, p. 125.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

autonomia națională a Ucrainei, incluzând în acest nou stat întreaga Bucovină şi nordul Basarabiei.

Miercuri, 25 octombrie/7 noiembrie 1917 – Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, organizată de V. I. Lenin, trimis din Elveția, de către germani, într-un vagon sigilat, cu această misiune în Rusia şi consecința bulversării istoriei întregului secol al XX-lea.

Joi, 26 octombrie/8 noiembrie – Congresul al II-lea General al Sovietelor de deputați ai muncitorilor şi soldaților din Rusia adoptă *Decretul asupra păcii*, ceea ce va duce la dizolvarea armatei ruse de pe toate fronturile.

Joi, 2/15 noiembrie – guvernul sovietic adoptă *Declarația drepturilor popoarelor din Rusia*, proclamând egalitatea şi suveranitatea popoarelor dezrobite din Rusia, dreptul la autodeterminare până la separarea şi formarea de state independente, abrogarea tuturor privilegiilor şi restricțiilor naționale şi religioase etc.[14]

La Chişinău, Partidul Național Moldovenesc reuşeşte să aleagă, prin vot obştesc, un Sfat al Țării – cu 105 români, 15 ucraineni, 14 evrei, şapte ruşi, doi găgăuzi, doi bulgari, doi germani şi câte un armean, polon şi grec – care proclamă: „Basarabia, sprijinindu-se pe trecutul său politic, se declară de azi înainte Republică Democratică Moldovenească, ce va intra în alcătuirea republicii federative democratice ruseşti, ca părtaş cu aceleaşi drepturi”.

Sâmbătă, 9/22 decembrie 1917 – guvernul român încheie, la Focşani, un armistițiu cu Puterile Centrale, fără a cere acordul Franței, Angliei şi Italiei, ceea ce însemna încălcarea Tratatului de Alianță din august 1916.

Vineri, 22 decembrie 1917/4 ianuarie 1918 – Sextil Puşcariu, întors de pe frontul din Italia, ajunge lângă Sibiu şi primeşte concediu exact în ziua în care împlineşte 41 de ani.

Marți, 26 decembrie 1917/8 ianuarie 1918 – preşedintele S.U.A., Thomas Woodrow Wilson, emite programul de pace în cele 14 puncte, proclamând *principiul autodeterminării*: „Popoarelor Austro-Ungariei, al căror loc între națiuni vrem să-l ştim apărat şi asigurat, să li se dea o dezvoltarea autonomă”.

Sâmbătă, 27 ianuarie/9 februarie – se încheie Tratatul de Pace dintre Austro-Ungaria şi Ucraina, la Brest-Litovsk, numit, în condițiile în care a fost făcut, „pacea pâinii” – *brotfrieden* –, întrucât cancelarul austriac Ottokar Czernin recunoaşte independența Ucrainei în schimbul unui milion de tone de grâu şi alte alimente pentru populația vieneză înfometată; clauza secretă a tratatului prevedea ca guvernul austriac să emită, până în 15 iulie 1918, un proiect de lege prin care despărțea Galiția de Vest de Galiția de Est (cu populație majoritar ucraineană), pentru unirea acesteia într-o țară de coroană cu Bucovina.

[14] *Istoria României în date*, p. 307.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

Contractul secret austro-ucrain:

„În cursul pertractărilor, reprezentanții Monarhiei Austro-Ungare au căzut de acord cu acei ai Republicii Populare Ucraine, că ambele stat sunt pătrunse de bine simțita dorință de a trăi în prietenie adevărată şi în relațiile cele mai bune. Această tendință trebuie întărită şi aprofundată îndată ce minoritățile reciproce, ce se află în ambele state, vor primi deplina garanție pentru dezvoltarea lor națională şi culturală. Ministrul de Externe c. şi r. ia cu satisfacție la cunoştință că Republica Populară Ucrainã a luat dispoziţiuni cari garantează cercurilor populațiunei polone, germane şi ovreeşti, drepturile lor cetățeneşti, pe de altă parte, reprezentanții Republicei Populare Ucraine iau la cunoştință că guvernul austriac, în sensul intențiunilor exprimate în mesaj, cu ocazia suirei pe tron a împăratului Carol, e înțeles să lărgească instituțiunile constituționale prezente în acea direcție, ca ele să oferă poporului ucrain în Austria o garanție şi mai mare pentru dezvoltarea sa materială şi culturală.

În acest sens, ia guvernul austriac asupra sa îndatorirea ca să realizeze, până în 15 iulie a. c., un proiect de lege prin care să se despartă teritoriile Galiției de Est, ale căror populațiune este în majoritate ucrainã, de la Galiția de până acum şi să le împreune cu Bucovina într-o țară a coroanei. Datorința guvernului austriac e de a exopera pentru acest proiect valoarea de lege. Până atunci, va avea grijă din răsputeri să lucreze spre realizarea acestui scop. Ambele părți sunt de acord că această convențiune este o parte integrantă a contractului de pace din Brest şi că neîmplinirea vreunei hotărâri a întregului contract din partea unuia sau altuia va avea drept consecință anularea întregei convențiuni”[15].

Comentariul redacției românești: „Acest document ne dezleagă de orice considerațiuni față de cei ce voiau să ne vândă şi, nu mai puțin, față de cei aplicați să ne cumpere, ca pe o marfă, alcătuind tratate secrete la întâia conferință de pace care se spunea că se face cu uşile deschise”.

Consecințele acestui document sunt însă mult mai profunde:

1. Imperiul Austriac a primit în dar de la Imperiul Otoman un colț din pământul Moldovei şi s-a angajat să păstreze *statu quo*-ul poporului din acest teritoriu;

2. Împărații Austriei primesc, la 12 oct. 1777, jurământul populației românești din Bucovina şi prin acest act îşi asumă ocrotirea vieții şi averii supuşilor din acest ținut;

3. Bărbații tineri din Bucovina sunt recrutați în oastea împărătească, jură credință sub drapelul împărătesc şi îşi jertfesc viața pentru împărăție, care este obligată să acorde despăgubiri morale şi materiale urmaşilor celor răniți sau căzuți pe câmpul de luptă;

[15] „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 2, vineri, 25 octombrie 1918, p. 23; traducere din limba germană după „Vossische Zeitung”, Viena, nr. 17, octombrie 1918.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

4. Contractul secret de la Brest-Litovsk este un târg mârşav, în urma căruia urmaşii celor care au prestat jurământul de la 12 octombrie 1777 sunt dezlegaţi *de jure* şi îndreptăţiţi să ceară protecţie din partea altei autorităţi statale.

Aceste puncte ar fi trebuit formulate mai concis şi înscrise în *Moţiunea* Constituantei din ziua de duminică, 27 octombrie 1918.

Luni, 12/25 martie – Sextil Puşcariu primeşte încă un concediu de două săptămâni la Innsbruck, pe care îl prelungeşte până la sfârşit de aprilie; la Viena, află că, în curând, se deschide Universitatea din Cernăuţi iar profesorii vor fi lăsaţi la vatră; bateria în care era încadrat Sextil Puşcariu, aflată în întregire, se mută la Porumbacu de Jos, în apropiere de Braşov.

Marţi, 27 martie/9 aprilie – după-amiază, Sfatul Ţării de la Chişinău se întruneşte în Casa Gimnaziului pentru a discuta unirea; la ora 16, miniştrii români pornesc spre locul de întrunire al Sfatului Ţării, dar sunt opriţi de un delegat al guvernului local cu „dorinţa Sfatului de a amâna încă o zi votarea unirii, deoarece sunt multe greutăţi de învins pentru a asigura o majoritate compactă a unirii"; Al. Marghiloman îşi continuă însă drumul, delegaţia română este primită de guvernul local şi de biroul Sfatului Ţării, iar prim-ministrul României ţine o „înălţătoare cuvântare, în care darul vorbei se luase la întrecere cu sufletul marelui patriot", arătând „marele interes ce are Basarabia de a se uni iarăşi cu România", asigurând integritatea Basarabiei şi sfătuind deputaţii „să voteze unirea fără nicio întârziere". După care miniştrii români se retrag la Cartierul Corpului de Armată şi aşteaptă rezultatul votului. Anunţul că „Unirea a fost votată" soseşte după aproape trei ore: 86 de voturi pentru unire, 36 de abţineri şi 3 contra, verdictul săvârşindu-se prin proclamaţia Sfatului Republicii Democratice Moldoveneşti „în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că *noroadele singure să-şi hotărască soarta lor*, de azi înainte şi pentru totdeauna Basarabia se uneşte cu mamă-sa, România"[16].

Miercuri, 10/24 iulie – Sextil Puşcariu este lăsat la vatră şi ajunge în oraşul Cernăuţi, pentru ca, la 18 august, să noteze: „Iată-mă iară în Cernăuţi. De mai bine de şase săptămâni, umblând în haine civile, locuind în casa mea. […] Câte nu s-au întâmplat în aste şase săptămâni!"

Duminică, 1/13 octombrie – „Evenimentele se urmează într-un vârtej nebun. Răspunsul lui Wilson a sosit. Cere ca Germania oficială, care i-a primit principiile ca bază a discuţiei, să declare dacă vorbeşte sau nu în numele întregului popor german – cu alte cuvinte, cere ca, printr-un act constituţional, să se ia din mâna Kaiserului dreptul de a dispune asupra războiului şi asupra păcii. Pe Austro-Ungaria nici n-o învredniceşte cu un răspuns, considerând-o ca un stat vasal al Germaniei. […] Austria e o casă de nebuni, în care toţi şi-au pierdut capul, nimeni nu mai crede într-o soluţionare a situaţiei încurcate şi cei de la cârmă încearcă să

[16] General Hârjeu, *În cinstea ostaşilor Diviziei 8-a*, Bucovina, 1920, p. 24–25.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

oprească sfârşitul bolnavului, prescriindu-i apă distilată. Din Ungaria nu prea avem veşti. Se pare că şi acolo a ajuns cuțitul la os. […] În astfel de împrejurări, nu se poate ca numai noi, românii, să rămânem neactivi, aşteptând să ne cadă mură-n gură doritul viitor. […]

Dar aici în Bucovina a sosit momentul ca să ne manifestăm.

Alecu Procopovici m-a întrebat, cam enervat: «Nu începem?»

– Acum da, vom începe! i-am răspuns.

M-am dus la Max Hacman, cu care vorbisem mai demult: – Eşti gata pentru orice se va întâmpla? – «Gata!»

L-am întâlnit pe Vasile Bodnărescu, pe stradă. Începând să-i vorbesc, mi-a răspuns: «Ieri am oprit pe stradă pe doi dintre deputații noştri şi le-am spus verde: dacă nu începeți d-voastră acțiunea pe care toată lumea o aşteaptă, o voi începe eu!»

Doctorului I. Bodea i-am spus: «Mâne seară vom ține la tine o adunare în cerc intim.» – «Vă aştept.»

La această adunare, care se va ține diseară, am mai chemat pe profesorii Şt. Saghin şi V. Gheorghiu, pe doctorul Oct. Gheorghian, pe V. Marcu, pe Iacubovici-Boldur, preşedintele tribunalului, pe C. Homiuca, pe protopopul Şandru şi pe profesorul Vitencu”[17].

Astfel, s-au adunat o mână de bărbați: Sextil Puşcariu, Alecu Procopovici, Max Hacman, Vasile Bodnărescu, Isidor Bodea, Ştefan Saghin, Oct. Gheorghian, V. Marcu, Iacubovici-Boldur, C. Homiuca, Şandru – preotul, Vitencu, Radu Sbiera şi Dionisie Bejan.

„Duminică, în 13 octombrie, ne-am adunat la doctorul Bodea. Am hotărât să tipărim imediat o revistă politică, care să apară de trei ori pe săptămână şi căreia Vasile Bodnărescu i-a pus numele «Glasul Bucovinei». Cu redactarea ei au fost însărcinați Alecu Procopovici, Radu Sbiera, V. Bodnărescu, M. Hacman şi eu. S-a decis să fie rugat bătrânul consilier Bejan, preşedintele celor mai multe societăți româneşti, să primească a figura ca redactor al foi (El a primit imediat, fără să-i pese de urmările grele ce putea să le aibă acest pas şi îndemnat numai de marea sa dragoste de neam.). Am citit proclamația ce era să se publice în fruntea foii şi pe care aveam s-o iscălim toți, ca s-o acoperim cu numele nostru şi să ne asumăm toată răspunderea. Penibil a fost momentul când unul din cei prezenți s-a rugat ca numele lui să nu fie tipărit; având el o chestie pendentă la guvern, ar dori să participe deocamdată numai cu sufletul între noi.

O scurtă discuție s-a încins numai în jurul unuia din alineatele acestei proclamații. Era de ajuns să declarăm că voim ca să putem dispune singuri de soarta noastră sau trebuia să fim mai expliciți prin adaosul «în cadrul românismului

[17] Sextil Puşcariu, *Memorii*, ediție de Magdalena Vulpe, prefață de Ion Bulei, note de Ion Bulei şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 317–318.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

întreg»? După frumoasele cuvinte ale unuia dintre noi, s-a primit unanim să tipărim şi aceste cuvinte, cari anunţau Unirea.

Acelaşi entuziast, a doua zi, împreună cu altul, au cerut să-şi şteargă iscălitura, căci peste noapte s-au răzgândit şi au găsit amândoi că nu e «conzult» să apărem cu un astfel de program revoluţionar. «Domnilor, le-am răspuns, noi am plecat cu trenul-fulger spre o ţintă de la care nu ne vom abate. D-voastră aţi scos capul pe fereastră ca să vedeţi pe unde trecem şi vântul v-a luat pălăria. Acum vreţi să trageţi frâna de alarmă, pentru ca de dragul pălăriei să oprim trenul? Să creadă lumea că locomotiva noastră are un defect? Mai bine coborâţi binişor la prima staţie, întoarceţi-vă şi lăsaţi-ne pe noi să mergem înainte!»[18]

Totuşi, Aurel Onciul se hotărî să facă un început şi convocă la o adunare intimă pe câteva dintre căpeteniile vieţii politice. Au căzut de acord să prepare o mare adunare naţională. La a doua şedinţă, ţinută marţi, în 15 octombrie, în casa baronului A. Hurmuzachi, am fost chemat şi eu. Erau de faţă, afară de Onciul şi Hurmuzachi, Niculiţă Popovici, Nicu Flondor, Aurel Ţurcan şi Ipolit Tarnavschi.

Onciul a venit cu textul manifestului care trebuia primit în adunarea proiectată: în el se spunea că se vor ceda rutenilor părţile de nord ale Prutului, iar restul Bucovinei se va uni cu Regatul Român subt coroana Habsburgilor (Textul acestui manifest a şi fost publicat în «Foaia poporului», nr. 40, din 1918, care apărea deodată cu întâiul număr al «Glasului Bucovinei».). A urmat o discuţie înflăcărată, în cursul căreia Onciul voia să-şi impună părerea lui, iar cei mai mulţi dintre cei prezenţi căutau să împace intransigenţa lui cu intransigenţa mea, care refuza orice înţelegere. Ca argument hotărâtor aduse Onciul numărul cel din urmă din «Neue Freie Presse», în care se spunea că ardelenii făcuseră, prin rostul lui Mihali, declaraţia că vor să rămână supuşi credincioşi ai coroanei ungare: «Dacă milioane de ardeleni, cu înţelepţii lor conducători politici, au făcut o astfel de declaraţie, însemnează că noi, o mână de oameni, nu putem avea altă ţinută şi nu ne putem declara rupţi de monarhia căreia i-am jurat credinţă». […]

La un moment dat, Onciul îmi spuse între patru ochi: «Nu uita că eşti căpitan în armata austriacă şi că generalul Fischer are puteri discreţionare în Bucovina. O vorbă din partea mea şi mâne ai apucat drumul trădătorilor de patrie!» I-am răspuns: «Sunt gata să port toate consecinţele. Dar una s-o ştii: nu va trece un ceas după ce Fischer va fi pus mâna pe mine şi dumneata nu vei mai fi între cei vii!»

Tratativele au fost rupte.

Ajuns acasă, am spus Leonorei: «Stau înaintea pasului hotărâtor. Urmările lui sunt incalculabile. Să-l fac sau să mă opresc cât mai e vreme?» După o pauză grea, am primit răspunsul: «Dacă patru ani de zile a trebuit să fii în orice moment

[18] *Ibidem*, p. 318–319.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)

gata să-ți dai viața pentru o cauză care nu era a noastră, acum, când e în joc viitorul neamului tău, nu poți şovăi»”[19].

În acest prag, „heghemonia intelectuală” stă în cumpănă, intuind că este nevoie de un spor de putere şi raţiune de alt suflu...

Marți, 2/15 octombrie – are loc în casa lui Alexandru Hurmuzachi, preşedinte al Dietei Bucovinei şi deputat în Parlamentul de la Viena, întâlnirea unor intelectuali – Sextil Puşcariu, Niculiță Popovici, Nicu Flondor, Aurel Țurcanu, Ipolit Tarnavschi şi Aurel Onciul –, care discută *Manifestul Partidului Democrat Român*, publicat de Aurel Onciul în ziarul „Foaia Poporului”, în care preconiza împărțirea Bucovinei istorice între români şi ucraineni. Cum dezbaterile nu au condus la o soluție realistă, s-a hotărât ca, în acest demers politic, să fie invitat boierul Iancu Flondor, care stătea retras la moşia sa din Storojineț.

Miercuri, 3/16 octombrie – proclamarea Republicii Italia; Iancu Flondor răspunde la invitația grupării cernăuțene şi se întoarce în capitala Bucovinei, susținând drepturile istorice ale poporului român din această provincie. Prin această hotărâre, la heghemonia intelectuală se alătură heghemonul politic, despre care Sextil Puşcariu avea să afirme, într-un sfârşit: „În Bucovina, acest om providențial a fost Iancu Flondor. Fără revoluție, el ar fi trăit probabil retras la moşia sa, dezgustat de politica pe care o făceau alți români cu care pornise în tinerețe o acțiune de regenerare a vieții politice. Fără Iancu Flondor, revoluția din Bucovina sunt convins că n-ar fi reuşit”[20].

[19] *Ibidem*, p. 320.
[20] Sextil Puşcariu, *op. cit*., p. 330.

BDD-A32787 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:00:08 UTC)